

Friskolornas riksförbund yttrande över betänkandet SOU 2020:43 Betygsutredningen 2018

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående förslag och vill lämna följande yttrande.

Utredningen har haft som syfte att främja elevers kunskapsutveckling och att betygen bättre ska spegla elevers kunskaper. Från förbundet sida vill vi understryka att det är av yttersta vikt att betygssystemet är rättssäkert, förutsägbart och rättvisande. Det lägger grunden för att eleven ska uppmuntras i sitt lärande genom att få en förståelse av på vilken nivå den befinner sig på och hur den ska göra för att förbättra sina kunskaper och därmed betyg.

Förbundet avstår från att kommentera utredningens förslag vad gäller ämnesbetyg, kompensatorisk betygssättning, ett ytterligare underkänt betyg eller allsidigbedömning. Vi väljer att i stället fokusera på grunden till de problem med bedömning och betygssättning som skolan brottas med. Förbundet menar att en viktig orsak till problemen men betygssättning och bedömning återfinns i utformningen av kunskapskraven och de möjligheter som dessa ger till en vid tolkning, dagens lärarutbildning samt systemen för nyexaminerade lärare och fortbildning. Effekten av detta är allt för många lärare som är osäkra på hur betygssättning och bedömning ska göras. Därtill kan även mer göras för att huvudmän och skolledare ska underlätta i betygssättningen.

Lärares bedömning är ett hantverk

Förbundet vill betona att bedömningen av en elevs kunskaper och den senare betygssättning av dessa är och ska vara i första hand den enskilde lärarens ansvar, i

synnerhet den för ämnet eller kursen ansvarige läraren. Den betygssättande läraren kan med fördel bedöma prov och andra uppgifter tillsammans med andra lärare, eller ta in synpunkter från andra lärare eller rektor. Det är dock den uppfattning av elevens kunskaper som finns hos den ansvarige läraren som ska gälla. Det vill säga; det är alltid den ansvarige lärarens ord som ska väga tyngst.

Lärares kompetens i betygssättning måste därför vara god. Nya ämnesbetyg, betygssteg, klagorande i styrdokument av bedömning och betygssättning kommer inte komma till någon större nytta för likvärdig betygssättning om den faktiska kunskapen om att sätta betyg och göra bedömningar inte faktiskt lärs ut. Bedömning och betygssättning är en svår uppgift. De bedömningskriterier som finns är inte alltid lättolkade i praktiken och själva betygssättning oavsett styrdokument är ett hantverk. Något som tydliggörs i bland annat intervjuer av lärare i en rapport från Kunskapsskolan tidigare i år¹. Trots det förväntas våra lärare lära sig detta i princip på egen hand idag.

Förbundet menar att lärarutbildningen här har ett stort ansvar. När det gäller konkreta förmågor som bedömning menar förbundet att allt för stort ansvar lagts på den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU). Ett problem som också uppmärksammats av bland annat Anders Jönsson, professor i didaktik vid Högskolan Kristianstad. Studenten ska lära sig bedömning av en handledare som i sin tur inte fått någon formell utbildning i ämnet. Studenten riskerar därför följa den tradition som finns på den skola den hamnat på. Skolans tradition kan ha byggts upp under lång tid och är nödvändigtvis inte i överensstämmelse med de styrdokument som politiskt beslutats. På så sätt finns det risk för att dagens system bara återskapar lokala bedömningskulturer som lever fritt från de officiella styrdokumenterna och därmed inte är likvärdiga.

Problemet med bristande stöd och utbildning har inte bara uppmärksammats av förbundet ut även i bland annat en undersökning² genomförd av Lärarnas Riksförbund för några år sedan. Där fick lärarstudenter svara på hur de ser på hur lärarutbildningen förberett dem på sin yrkesutövning och där hälften av studenterna ansåg att de får med sig för lite kunskaper i bedömning och betygssättning. Att det finns en del övrigt att önska i den delen i dagens utbildning visar också det faktum att Skolverket känner sig tvingat att erbjuda särskilt stöd i form av kurs i betygssättning till lärare i bl a grund- och gymnasieskolan.

Förbundet beklagar att det funnits ett motstånd inom lärarutbildningen att lära ut det själva "hantverket" i att fungera som lärare, där betygssättning och bedömning är en viktig komponent, till fördel för teoretiska övningar. Men för att lärarutbildningen ska ge förutsättningarna för en rättssäker och rättvisande betygssättning behöver den bli mer konkret. Det är kärnan i läraryrket att veta hur man planerar, genomför och bedömer undervisningen. Detta måste i större utsträckning än idag gälla för all undervisning på lärarutbildningen, även inom ämnesstudierna.

---

¹ Glädjebetyg eller glädjen att sätta rätt betyg, Kunskapsskolan 2020

² Hur bra är den nya lärarutbildningen? Lärarnas riksförbund 2016

Ytterligare insatser bör enligt förbundet även göras för fortbildningen för redan yrkesverksamma lärare. I dag blir det tämligen slumpmässigt och upp till enskilda skolor hur hantverket kring nya styrdokument ska tolkas. Att Skolverket idag erbjuder webbkurser på temat bedömning och betyg är bra men ändå otillräckligt för att säkra rättvisande och rättssäkra betyg.

Enskilda lärare behöver också vara medvetna om sin bedömning och betygssättning; till exempel på vilken nivå den är i relation till andra lärares, samt vad den får för effekt för eleverna i senare moment i skolan. Det är mänskligt att lärare vill vara "snälla" och släppa elever vidare i utbildningen, men om effekterna av en för generös bedömning blir synlig för enskilda lärare kan den medmänskliga faktorn dämpas. Återkopplingen till skolor och huvudmän av resultat som rapporteras till skolmyndigheter behöver därför också vara snabb och tydlig.

En bidragande orsak till olikvärdig betygssättning är också otydliga kunskapskrav. Otydligheten påpekas av såväl elever och lärare som forskare. Mål och kunskapskrav i styrdokument behöver givetvis vara tydliga för att göra en likvärdig betygssättning möjlig.

Med svårtolkad utformning av kunskapskraven, bristande utbildning och ett bristande system för betygssättning och bedömning är det inte heller konstigt att resultatet brister i likvärdighet. Något som i längden underminerar elevens lärande och ger orättvisa förutsättningar. Förbundet ser tydliga utvecklingsbehov i lärares kompetens och verktyg kring bedömning och betygssättning. Åtgärder som är mer angelägna än de förslag utredningen tar upp. Förbundet vill också tillägga ett sk value add-system, i kombination med ett väl fungerande betygssystem, skulle tillföra värdefull information om hur skolan har förmått att höja den enskilde elevens kunskapsnivå under skoltiden. En information som saknas idag och som skulle bidra till ett mer välinformerat skolval.

Förutsättningar från skolledare och huvudmän

Förbundet menar att också huvudmän och skolledare behöver ge lärare förutsättningar för likvärdig betygssättning. En erkänd väg till en väl avvägd bedömning och betygssättning är sambedömning mellan flera lärare. Små skolor och små huvudmän har svårare att organisera sambedömning. Därför behöver skolledningen hos dessa vara öppna för nya sätt att organisera bedömningen. Huvudmän med flera små skolor kan ordna möten över skolenhetsgränserna, andra kan samarbeta med granskolor. Även tekniska lösningar kan användas för fjärrarbete om avstånden är långa. Det får då inte finnas några lagliga hinder för samarbeten över huvudmannagränserna.

I stället för att bedöma elevlösningar till exempel per klass kan arbetet organiseras så att vissa lärare specialiserar sig på vissa av uppgifterna som eleverna löst – och andra lärare på andra uppgifter. På så vis sker bedömningen av en viss uppgift över klass- eller skolgränser och av ett färre antal lärare.

Antagningssystemet

Vi vill också påpeka att det svenska antagningssystemet till högre utbildning, som till skillnad från det finska systemet, till stor utsträckning baseras enbart på betyg innebär att det är än viktigare att lärarna har en god förmåga att sätta korrekta betyg. Ett system som innebär att akademierna själva skulle tydliggöra vilka kunskapskrav som erfordras för att klara en utbildning samt använda sig av urvalsprov vid antagning skulle förmodligen också minska risken för betygsinflation.

Förbundet avstår från att lämna synpunkter på övriga förslag.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton

VD

Andreas Arvidsson

PA-ansvarig